

WAAR LOPEN DE GOOISE DASSEN HEEN?

Peter van der Linden & Hans Vink

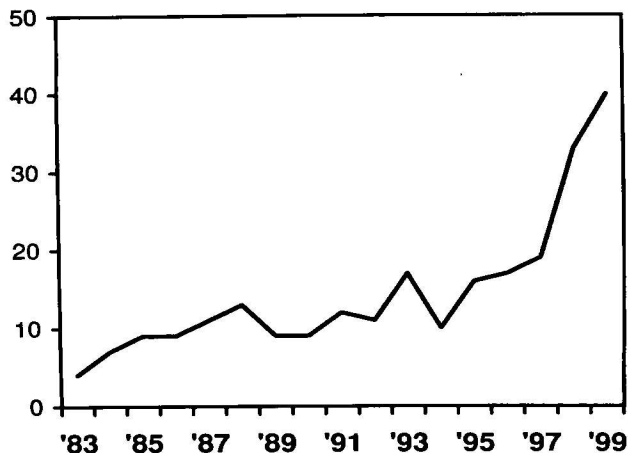
Op de grens van de gemeente Hilversum, op landgoed Einde Gooi, bevindt zich de meest westelijke dassenpopulatie van Nederland. Het is een restant van een eertijds aaneengesloten populatie van 's-Graveland via het Gooi naar de Utrechtse Heuvelrug. De populatie is dankzij genomen maatregelen gegroeid tot ongeveer veertig dieren anno 1999. De laatste jaren echter worden, vooral ten noorden van het landgoed Einde Gooi, verkeersslachtoffers gevonden. Daarom is, op verzoek van het Goois Natuurreservaat en Natuurmonumenten, door projectbureau Els en Linde gericht gezocht naar de 'hot spots', plekken waar veel slachtoffers (zouden kunnen) vallen, om aldaar maatregelen te kunnen treffen.

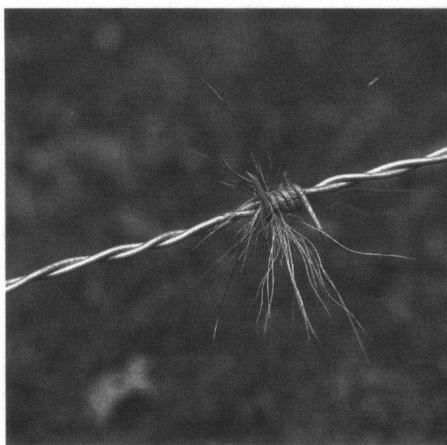
In het zuiden van de gemeente Hilversum en in de gemeente Maartensdijk bevindt zich de enige levensvatbare dassenpopulatie van de Utrechtse Heuvelrug. Door zijn geïsoleerde ligging blijft de Gooise populatie echter kwetsbaar. De dassen worden sinds 1982 intensief gevolgd. In figuur 1 is te zien dat het aantal dassen momenteel relatief snel stijgt. Sinds enkele jaren bevinden zich ten zuiden van Maartensdijk enkele nieuwe burchten. Zeer recent zijn daar ook dassen uitgezet (zie Zoogdier 10(1):29-31).

Om sterfte in het verkeer te voorkomen zijn op verschillende plaatsen dassentunnels aangelegd. Deze worden frequent gebruikt en hebben de sterfte door verkeer fors gereduceerd. De laatste jaren echter worden vooral ten noorden van landgoed Einde Gooi, waar nog geen maatregelen getroffen waren, verkeersslachtoffers gevonden. Zo zijn op de Noodweg, nabij dierenpensioen Toepoel, al verschillende dassen dood gevonden. Voorjaar 1999 is, vooruitlo-

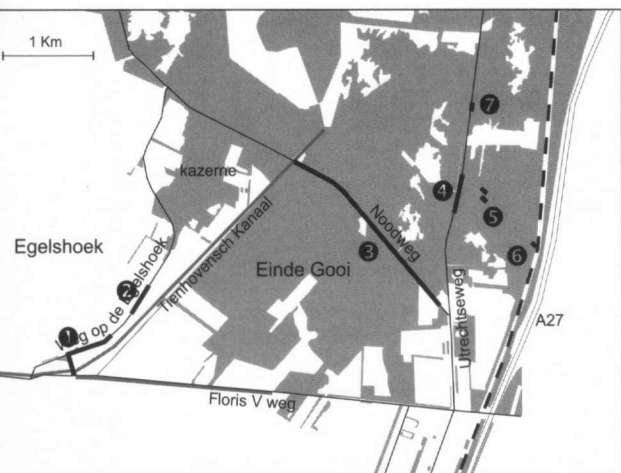
De ingang van een druk belopen dassentunnel onder de Utrechtseweg. Zulke tunnels voorkomen veel sterfte onder de dassen. Foto Uwe Krüger

Figuur 1. De ontwikkeling van het aantal dassen in juli in het Gooi en wijde omgeving van 1983 tot 1999.

Plukjes dassenhaar aan een laag gespannen prikkeldraad verraden waar de das de weg oversteekt. Foto Jaap Mulder

Figuur 2. Plaats van de detectiedraden (dikke lijnen, nrs 1 t/m 7) in de buurt van Einde Gooi. Tekening Els en Linde

Figuur 3. Concentratiepunten van dassenharen aan de detectiedraden. Tekening Els en Linde

pend op het hier beschreven onderzoek, daarom bij Toepoel een dassentunnel aangelegd.

Prikkeldraad

Het is van belang om inzicht te krijgen in het huidige verplaatsingspatroon, zodat er duidelijkheid komt welke maatregelen gewenst zijn. In 1998 en 1999 is op verzoek van het Goois Natuurreservaat en Natuurmonumenten onderzocht hoe vaak en waar dassen de Noodweg en de Weg op de Egelshoek oversteken (figuur 2). In 1999 is het onderzoek uitgebreid naar de Utrechtseweg. Door ongeveer tien centimeter boven de grond een prikkeldraad te spannen langs de wegen, kan eenvoudig worden vastgesteld waar de das probeert over te steken. Dassen kruipen bij voorkeur onder een laaghangende prikkeldraad door in plaats van er overheen te springen. Bij het onderdoorkruipen blijven vaak één of meer dassenharen aan het prikkeldraad hangen, zodat de draad als een 'detectiedraad' werkt. In 1998 en 1999 zijn de detectiedraden regelmatig gecontroleerd op dassenharen. Hoewel niet altijd haren blijven hangen en er op sommige locaties geen draad kon worden gespannen, is door deze controle een duidelijk beeld verkregen van de minimale frequentie van dassenpassages.

Gevonden haren

Uit de controles blijkt dat vooral de Noodweg frequent wordt overgestoken. Bij de wekelijkse ronde zijn hier vrijwel

De dassen van Einde Gooi lopen veel naar het noordoosten en breiden zich mogelijk ook in die richting uit. Foto Uwe Krüger

iedere keer haren gevonden. De das steekt de Noodweg over het gehele tracé tussen de Utrechtseweg en het Tienhovensch Kanaal over. Uit de analyse van de gegevens blijken er op drie punten duidelijk meer haren te worden gevonden (figuur 3). Ook de Weg op de Egelshoek wordt regelmatig gepasseerd door dassen. Vooral pal ten zuiden van het woonwagenkamp wordt de weg veelvuldig overgestoken. Voor de Utrechtseweg is niet duidelijk waar de das de weg exact oversteekt. Het was helaas niet mogelijk om langs de gehele weg een detectiedraad te spannen. Het is wel aangetoond dat de das de weg ongeveer ter hoogte van de uitgang van de dagcamping passeert en niet langs het spoor in noordelijke richting loopt. Aan de draad langs het spoor zijn namelijk in het geheel geen haren gevonden. Ook kan de das op andere plekken de Utrechtseweg veel minder eenvoudig oversteken. Langs de Utrechtseweg liggen namelijk verschillende landhuizen met stevige hekken. Ook vanwege de daar aanwezige honden zal de das deze terreinen niet snel betreden, zeker niet als de das er eenvoudig omheen kan lopen. Tot slot wijzen graafsporen en latrines op activiteit van de das op de dagcamping zelf.

Uitbreiding

Tussen 1990 en 1999 zijn minstens zestien dassen als verkeersslachtoffer gevonden in de wijde omgeving van Einde Gooi, waarvan alleen al zes in het

laatste jaar. Dat laatste heeft uiteraard te maken met de sterke toename van de populatie (zie figuur 1). Het is niet uitgesloten dat niet alle slachtoffers gemeld zijn, zeker op grotere afstand van Einde Gooi. Veel verkeersslachtoffers werden noordoostelijk en oostelijk van de oorspronkelijke burchten gevonden. Hiervoor zijn twee oorzaken aan te wijzen: ten eerste liggen hier de belangrijkste knelpunten, namelijk wegen zonder dassentunnel, en ten tweede is er sprake van veel verplaatsingen in noordooste-lijke richting, zoals uit de detectiedraden blijkt.

Af en toe duikt op relatief grote afstand van Einde Gooi een das op. Zo leefde al jarenlang op het terrein van de kruitfabriek te Muiden een das. Ook uit de richting van Amsterdam worden al sinds het eind van de jaren tachtig dassen gesignaleerd (Vink 1993). Medio jaren negentig is de populatie in zuidelijke richting uitgebreid. Ten zuiden van Maartensdijk lijkt sprake van vestiging van een nieuwe dassenpopulatie. Ook in Nieuw Loosdrecht is sprake van aanwezigheid van dassen. Hier hebben enkele dieren huisvesting gevonden in een burcht op een Loosdrechts landgoed. Anno 1999 bestaat de Gooise populatie, inclusief voornoemde vestigingen, uit ongeveer veertig dieren.

Najaar 1999 zou bij aanleg van de golfbaan te Eemnes een dassenburcht ver-

Op vochtige kale plekken laten dassen vaak mooie voetsporen achter. Foto Uwe Krüger

niel zijn. Aldaar vluchtten twee dassen voor de graafmachine. Onduidelijk is of hier sprake is van kolonisatie of van een tijdelijke vestiging. Misschien bestaat er een verband met het verkeersslachtoffer op de A1 bij Baarn.

Tot slot

De Noodweg wordt bijna wekelijks door dassen overgestoken. De Utrechtseweg wordt onregelmatig en minder frequent eveneens gepasseerd. De verkeersslachtoffers bevestigen dat de laatste jaren een verplaatsingspatroon in noordoostelijke richting is ontstaan. De Weg op de Egelshoek wordt echter ook nog steeds veelvuldig gekruist. Waarschijnlijk zoekt tegenwoordig een deel van de populatie in westelijke en een deel in noordoostelijke richting zijn voedsel. Deze uitbreiding van de verplaatsingen naar minder geschikte fourageergebieden, als de dagcamping langs de Noodweg is een aanwijzing dat de populatiedruk op het gebied groot is.

De Gooise populatie is in twee decennia gegroeid van enkele dieren tot ongeveer veertig in juli 1999. Mede dankzij verschillende maatregelen (dassentunnels en kunstburchten) is een redelijk stabiele, maar door zijn geïsoleerde ligging kwetsbare populatie ontstaan. Wansink (1995) berekent de maximale dichtheid op basis van het voedselaanbod en de mogelijkheden voor burchten op 3,0 dieren per km². Voor de Gooise populatie komt dat neer op bijna 20 dieren. Hierbij zijn de tot de populatie behorende dassen bij Maartensdijk niet meegerekend. Worden deze wel meegeteld, dan komt de maximale bezetting

op ongeveer 30 tot 35 dieren. Tegen dit licht is bij een populatieomvang van veertig dieren dispersie naar elders te verwachten. Ook de melding van uitgegraven dassen bij Eemnes wijst hier op.

Het is zeer moeilijk om duidelijke patronen en mogelijke passages van wegen aan te wijzen voor wat betreft de dispersie. Zulk definitief verhuizen van dassen komt natuurlijk weinig voor, in tegenstelling tot de dagelijkse fourageertochten, die zich bij geringe populatiedichtheid tot kilometers van de burchten kunnen uitstrekken. Het is dus zinvol en noodzakelijk om voor de dagelijkse 'voedselmigratie' gerichte maatregelen te nemen om sterfte door verkeer te voorkomen. Het wordt sterk aangeraden de dispersie van de das te volgen aan de hand van nieuw ontstane burchten en (liever niet) verkeersslachtoffers, en dan op tijd maatregelen te nemen ten einde onnodige slachtoffers te voorkomen.

Op korte termijn kunnen dassentunnels onder de Noodweg en de Utrechtseweg een geschikte oplossing bieden ter voorkoming van verkeersslachtoffers. Gezien het diffuse karakter van de passages over de Noodweg, wordt aangeraden om drie extra dassentunnels aan te leggen en het gehele traject tussen Tienhovensch Kanaal en Utrechtseweg in te rasteren. Aangezien de Weg op de Egelshoek smal is en 's avonds vrijwel geen verkeer trekt, zijn hier waarschijnlijk geen extra maatregelen noodzakelijk.

Dankwoord

Het onderzoek is mogelijk gemaakt door de Gemeente Hilversum (levering prikkeldraad), Natuurmonumenten (hulp bij het spannen van de draden langs de Noodweg en de Weg op de Egelshoek) en het Goois Natuurreservaat (spannen prikkeldraad en telling langs de Utrechtseweg). Het langslippen van het prikkeldraad en het zoeken naar dassenharen is door Jan Terlouw, Hans Vink en Ben Broeke (Utrechtseweg) uitgevoerd.

Literatuur

- Vink, H., 1993. Dassen in het Gooi. De Wijde Blik 10(2):25-33.
Wansink, D.E.H., 1995. Kansen voor de Gooise Das? Universiteit Utrecht, Wetenschapswinkel Biologie.

Peter van der Linden, Spechtstraat 59, 1223 NX Hilversum, 035-7720080, e-mail p.vanderlinden@cable.A2000.nl